

Kommunstyrelsen
Mörbylånga Kommun
386 80 Mörbylånga

2011-11-21

Länsstyrelsen i Kalmar
391 86 Kalmar

Vindkraftverk utan proportion hotar världsarv

ICOMOS SWEDEN har blivit uppmärksam på planer på storskaliga vindkraftsanläggningar inom världsarvet Södra Ölands odlingslandskap. ICOMOS SWEDEN vill med denna skrivelse göra de ansvariga inom kommun och län uppmärksamma på att *om de planerade anläggningarna kommer till stånd är det höst troligt att världsarvet inte bara allvarligt ifrågasätts utan att Södra Ölands odlingslandskap kan komma att förlora sin världsarvsstatus.*

De anläggningar som avses att nyanläggas respektive uppgraderas vid Albrunna, Kastlösa Södra och Ventlinge står inte i någon proportion med skalan i övrig bebyggelse och vegetation. Det talas om totalhöjder på 100 till 150 m. Vilket det än blir så är de mer än tre gånger kanske fyra gånger så höga som traktens högsta kyrktorn Algutsrum. Värt att notera är att de blir högre och t o m dubbelt så höga som de 72 m höga Hötorgsskraporna i Stockholm, som de flesta upplever som höga även om de inte kan kallas skyskrapor.

Redan dagens anläggningar på fyrtio till sextio meters höjd är ur många synpunkter diskutabla, men det finns dock fortfarande stora områden kvar inom världsarvet som kan upplevas ostört från blänket och ljudet från kraftverkens rotorblad. Det är tacknämligt att Stora Allvaret hålls fritt från vindkraftsanläggningar. Men med den nya höjden skulle de bli synliga inom större delen av världsarvsområde och markant förändra det visuella intrycket och möjligheten att uppleva de historiska värdena. I bästa fall kan man komma undan på enstaka platser.

Vi är väl medvetna om att de högre verken ger betydligt mer energi i relation till satsad krona och att Kalmar län och Mörbylånga kommun har upprättat miljömål i linje med den nationella planen och att vindkraft är en viktig del i detta. Det är också sant att Södra Ölands Odlingslandskap inte är ett fryst världsarv utan dess jordbruk måste kunna utvecklas och att omhändertagandet av Ölands resurser är en viktig grund för världsarvet.

Att med framgång hävda att de gigantiska anläggningar som nu planeras är nödvändiga för utvecklingen av jordbruket blir dock svårt. Lika svårt lär det bli att hävda att det för att leva upp till de svenska miljömålen är nödvändigt att verken placeras i världsarvet eller ens i Mörbylånga kommun. Att hävda att de inte innebär påtaglig skada på de kulturvärden som konstituerar världsarvet bör vara nära nog omöjligt.

Ett grundläggande krav för att föras upp på världsarvslistan var att området klarade autenticitetskravet och att Södra Öland inte störs av inslag och förändringar som är främmande för området. Sverige har som nation enligt världsarvskonventionen förbundit sig att göra allt den förmår så långt dess egna resurser räcker för att skydda sina världsarv. Det lär gälla också län och kommuner.

Områdets "Outstanding Universal Value" och de krav detta ställer

I det dokument som svenska staten vid nomineringen till världsarvslistan skickade har staten och de lokala myndigheterna dels hävdade att Södra Ölands odlingslandskap har unika kultur- och naturvärden av betydelse för hela mänskligheten (unique universal value) och dels gjort ett åtagande att bevara dessa värden för framtiden. Man har presenterat det med en försäkran att inga förändringar som skulle skada värdena är möjliga att genomföra.

Motiveringarna talar om kontinuiteten i markanvändningen sedan stenåldern, markindelningen och anpassningen till de geologiska och topografiska förutsättningarna. Inbegripet i hela presentationen ligger det vidsträckta, öppna landskapet och möjligheten att läsa av dess historia tack vare de långa siktlinjerna och att här inte finns några stora, störande element.

I motiveringen till Unesco för inskrivning på världsarvslistan framför svenska staten under rubriken "*Justification for inscription*" att ingen annanstans i Europa är ett medeltida landskap så distinkt och lätt att tolka "so distinct and readily decipherable" (Nominering, s 4) som världsarvet Södra Ölands odlingslandskap. Områdets storlek betonas som särskilt betydelsefullt. Möjligheten att uppfatta och förstå kulturvärdena understryks: "The site has an excellent capacity for illustrating the values and the distinct cultural elements associated with the agricultural landscape." (Nominering, s 5) Vyerna, utblickarna och det vida landskapets speciella skönhet betonas: "The unique, far-flung, flat and open agricultural landscape affords unrivalled views of outstanding beauty." (Nominering, s 5)

Under nuvarande skick "*Present state of conservation*" försäkras att området har ett landskapsskydd sedan 1966. Som anläggningar som kan hota värdena och som kräver särskilt tillstånd nämns "uppförande av byggnader, torrläggning av vattensamlingar vägbyggen och soptippar etc., road-building and the establishment of dumps" (s 31). Man ger Unesco intrycket att här sätts gränsen för vilka förändringar som är över huvud taget inom det möjligas gräns.

Under faktorer som påverkar världsarvet "*Factors affecting the property*", där en redogörelse ska finnas av de hot som kan tänkas föreligga, tar nomineringen upp förändringar i jordbruket, olika föreningar och turismen. Wind farms nämns mycket kortfattat med kommentaren att vissa sådana finns och att sådana kräver tillstånd. På så sätt förmedlar man ett intryck till bedömarna att ingen väsentlig utbyggnad kommer att tillåtas och att större anläggningar i höjd och synlighet är utom diskussion. (s 45-46). Att något liknande det som nu planeras skulle tillåtas fanns inte i sinnevärlden.

Ett grundläggande krav för att föras upp på världsarvslistan är att området klarar autenticitetskravet, och i sitt utlåtande inför Unesco s Världsarvskommitténs beslut skriver ICOMOS i sitt utlåtande att området gör detta genom "the survival of the significant cultural features of southern Öland with a minimum of

extraneous addition or modification”. En avgörande fråga är alltså att Södra Öland inte störs av inslag och förändringar som är främmande för området.

Skrivningarna om autenticitsfrågan har efter hand förtydligats och i ICOMOS Operational Guidelines 2005 talar man om såväl *authenticity* som *integrity*. Det senare betyder krav på att området ska ge en hel bild där alla nödvändiga element finns med, att det har tillräcklig storlek för att få med det som konstituerar värdet och att området inte negativt påverkas av exploateringar (suffers from adverse effects of development; Operational Guidelines § 88)

ICOMOS SWEDEN s bedömning

Mot denna bakgrund bedömer ICOMOS SWEDEN att den aktuella exploateringen med stora vindkraftsanläggningar skulle innebära en påtaglig skada på de kulturvärden som konstituerar världsarvet och att de motiv som framförs med största sannolikhet inte kan motivera intrånget.

För ICOMOS SWEDEN s styrelse

Kerstin Westerlund Bjurström
Ordförande ICOMOS SWEDEN

Kopia: Riksantikvarieämbetet, Förvaltningsrätten i Växjö,

ICOMOS är en sammanslutning för yrkesverksamma inom kulturmiljösektorn. Dess uppgift är att tvärvetenskapligt och sektorsövergripande verka för att historiska minnesmärken, miljöer och kulturlandskap bevaras åt eftervärlden. ICOMOS är Unescos expertorgan för kultur-miljöfrågor och för Världsarvskonventionen. ICOMOS finns i 130 länder.